PER LA *PAU*

Núm. 25 - NOVEMBRE 2015
DONES, PAU I SEGURETAT:
15 ANYS DE LA RESOLUCIÓ
1325

ARTICLES CENTRALS

L'agenda de Dones, Pau i Seguretat: reflexions crítiques

Irene Rodríguez Manzano
Professora de Relacions Internacionals USC

Aquest mes d'octubre s'ha celebrat el 15è aniversari de la Resolució 1325 sobre Dones, Pau i Seguretat, freqüentment jutjada – en la literatura especialitzada – com una "resolució històrica". Amb la seva adopció, el Consell de Seguretat reconeix – per primera vegada – que les dones poden ser alguna cosa més que víctimes dels conflictes armats.

De tal manera, la Resolució 1325 no només s'aferma en els diferents i desproporcionats efectes dels conflictes armats sobre les dones, sinó també en el paper significatiu – no sempre valorat – que elles duen a terme en la seva prevenció i solució, així com en la consolidació de la pau. Sobre la base d'aquests fonaments, l' estructura conceptual de la resolució gravita entorn a tres pilars fonamentals: "participació", "prevenció" i "protecció", sovint referits com "les tres `pes´".

Així, el preàmbul de la Resolució 1325 reconeix la "importància" que les dones "participin en peu d'igualtat i intervinguin plenament" en la consecució de la pau i la seguretat internacionals, i la "necessitat" d'augmentar aquesta participació "en els processos d'adopció de decisions en matèria de prevenció i solució de conflictes". En connexió amb això, el paràgraf 1 – l'únic, de fet, que es refereix al segon dels pilars mencionats – insta els Estats membres a "vetllar perquè augmenti la representació de la dona en tots els nivells d'adopció de decisions" relacionades amb aquesta prevenció i solució, així com amb la gestió dels conflictes. En aquest ordre de coses, la resolució requereix al secretari general – paràgrafs 3 i 4 – que "nomeni més dones representants especials i enviades especials" i ampliï "el paper i l'aportació de les dones en les

operacions de les Nacions Unides sobre el terreny", sobretot "entre els observadors militars, la policia civil i el personal dedicat als drets humans i a tasques humanitàries". D'aquesta manera, el Consell de Seguretat agrega a la seva percepció convencional de les dones com a víctimes dels conflictes armats, la seva aprehensió com a actores de pau.

Amb tot, aquestes disposicions estan a l'origen d'una part significativa de las crítiques de les que ha sigut objecte la 1325. Aquestes crítiques censuren la seva alineació amb el feminisme liberal i, en particular, amb la seva conceptuació de la igualtat, segons la qual aquesta s'assolirà quan les dones aconsegueixin accedir als mateixos àmbits d'activitat – i en termes idèntics – que els homes. En aquest context s'emmarca el compromís amb l'augment de la representació al que es refereix el paràgraf 1 de la resolució, un compromís que es basa en un doble objectiu: d'una banda, possibilitar que les decisions de les dones encarnin les seves prioritats i preocupacions i, de l'altra, que la pau i la seguretat es beneficiïn de les seves contribucions i perspectives. Indubtablement, una presència més gran de dones en qualsevol esfera d'activitat els confereix més visibilitat i és important en termes simbòlics, però no garanteix que les seves decisions difereixin substancialment de les dels homes, ja que per ser representades no cal que hi estiguin presents físicament. En definitiva, establint un vincle causal directe entre la representació descriptiva i la representació substantiva, la resolució assumeix un concepte de representació d'alguna manera simplista.

" La 1325 contribueix a perpetuar una imatge estereotipada de les dones com a víctimes i pacifistes, i els homes com a protectors i agressors "

Darrera d'aquest coqueteig inicial amb una imatge activa i autònoma de les dones, la Resolució 1325 empara una visió estereotipada de les dones, presentant-les – en companyia de les nenes – com a víctimes dels conflictes armats que, amb unes necessitats especials, necessiten una protecció també especial. Així, per exemple, en l'

apartat dispositiu – paràgrafs 9 i 10 – s'insta les parts en conflicte a respectar plenament els drets de les dones i les nenes, i a protegir-les de la violència per raó de gènere, atorgant als Estats –paràgraf 11 – la responsabilitat de posar fi a la impunitat per crims relacionats amb aquesta violència i d'excloure aquests crims de les disposicions d'amnistia.

Aquesta aprehensió restrictiva de les dones i les nenes com a víctimes dels conflictes armats ha sigut també l'eix de gran part de les crítiques a la Resolució 1325. Les principals objeccions plantejades a aquesta formulació són dues. La primera subratlla l'omissió textual d'aquelles dones que participen en les hostilitats i/o juguen un paper actiu en la irrupció i el manteniment de la violència de gènere, entre altres realitats. La segona, responsabilitza a aquesta aprehensió de l'exclusió sistemàtica de les dones dels processos d'adopció de decisions. Més enllà d'aquestes objeccions, la censura s'estén també al perfil que la resolució reflecteix dels homes. Tot i no mencionar-los explícitament, la seva tàcita presència és inqüestionable. Així, del discurs es dedueix que són ells els qui posseeixen el poder, els principals responsables – no les víctimes – de la violència i/o de la protecció de les dones i les nenes.

Les consideracions precedents expliquen, a més, la lectura que la Resolució 1325 fa d'un pilar conceptual complementari a "les tres `pes´": la integració d'una perspectiva de gènere. Lluny d'interpretar-se com una eina per acreditar l'impacte – tant en els homes com en les dones – de les diferents fases del conflicte, aquesta integració s'associa a la necessitat de donar prioritat al paper proactiu que les dones poden jugar en la construcció de la pau. D'aquesta manera, la resolució – paràgrafs 5 i 8 – reclama la integració d'una perspectiva de gènere en les operacions de manteniment de la pau i en la negociació i aplicació dels acords de pau. En aquest àmbit, els compromisos apunten a prestar atenció a les necessitats especials de les dones i les nenes durant la repatriació, el reassentament, la rehabilitació, la reintegració i la reconstrucció posterior al conflicte, així com a "donar suport a les iniciatives de pau de les dones locals". D'aquesta manera, la 1325 contribueix a perpetuar una imatge estereotipada de les dones com a víctimes i pacifistes i dels homes com a protectors i agressors.

“ Les critiques a la 1325 censuren la seva alineació amb el feminisme liberal i la seva conceptuació de la igualtat ”

La resolució ha afavorit l’adopció d’altres sis[1] resolucions temàtiques sobre dones, pau i seguretat que desenvolupen i reforcen alguns dels seus aspectes. Quatre d’aquestes resolucions – la Resolució 1820 (2008), la Resolució 1888 (2009), la Resolució 1960 (2010) i la Resolució 2106 (2013) – se centren essencialment en la protecció de les dones – els nens i, eventualment, els homes – de la violència sexual. Així, mentre el paràgraf 13 de la Resolució 1820 subratlla la necessitat de prestar-los “assistència sostenible”, el preàmbul de la Resolució 1888 es refereix específicament a l’obligació d’atendre a “la justícia i les reparacions” després dels conflictes. En un sentit similar, la Resolució 2106 – paràgraf 21 – insisteix en “ajudar els supervivents a accedir a la justícia i obtenir reparacions”. Aquest retorn al “victimisme” del Consell de Seguretat s’evidencia també en l’exigu tractament que algunes d’aquestes resolucions atorguen a la participació de les dones en les estructures de presa de decisions. El paràgraf 3 tant de la Resolució 1820 com de la Resolució 1888 associa aquesta participació a la seva condició d’actors sexualment vulnerables o supervivents de la violència sexual. Només el paràgraf 12 de la Resolució 1820 no contempla aquesta associació.

Amb tot, la Resolució 1889 – adoptada el 5 d’octubre de 2009 – marca el retorn a moltes de les qüestions tractades a la 1325, respecte a la qual es presenta una concepció més sòlida de la participació de les dones i s’identifiquen alguns dels factors que dificulten aquesta participació. Com a mostra d’això, el preàmbul vincula els baixos nivells de participació de les dones en les situacions posteriors al conflicte a l’existència d’un finançament adequat i, en aquest sentit, el paràgraf 7 destaca la necessitat d’ “apoderar les dones” en aquestes situacions. Aquesta proposta marca un canvi respecte a la idea de representació de la Resolució 1325, al impulsar els esforços cap un assoliment de la representació substantiva, respecte a la descriptiva. Amb tot, la Resolució 1889 manté el discurs de “les dones” i “les dones i les nenes”, en comptes de recórrer al gènere,

presentant les dues com un grup homogeni, tal com fa la Resolució 1325.

No obstant, la Resolució 2122 és la que s'apropa més al dilatat conjunt de temes abordats per la 1325. Adoptada per unanimitat el 18 d'octubre de 2013, aquesta resolució reconeix l'incompliment dels compromisos contrets en l'agenda relativa a les dones, la pau i la seguretat. Després d'entonar el *mea culpa*, el Consell de Seguretat renova els seus vots, admetent –en el preàmbul – "la necessitat que en la seva pròpia labor presti una atenció més sistemàtica" al compliment d'aquests compromisos, sobretot per "reforçar la intervenció de les dones en la prevenció i solució de conflictes i en la consolidació de la pau". Així mateix, la Resolució 2122 emplaça la referida agenda en el context més ampli del desenvolupament, advertint – per exemple – que la "pau sostenible" – com s'apunta també en el preàmbul – "requereix un enfocament integrat que es basi en la coherència entre les activitats en els àmbits de la política, la seguretat, el desenvolupament, els drets humans, inclosa la igualtat entre els gèneres, i l'estat de dret i la justícia". En aquest mateix ordre de coses, la resolució incorpora noves qüestions a aquesta agenda, com l'empoderament econòmic de les dones o el seu accés als serveis de salut sexual i reproductiva. Malgrat aquesta àmplia perspectiva sobre els processos de pau i de consolidació de la pau, la Resolució 2122 no ofereix massa idees noves en quant a mesures concretes i pràctiques per a la seva implementació.

Transcorreguts quinze anys des de l'adopció de la Resolució 1325, el Consell de Seguretat ha possibilitat que les qüestions relatives a les dones, la pau i la seguretat siguin part destacada de la seva agenda. En aquests anys, la literatura especialitzada s'ha centrat fonamentalment en l'estudi dels reptes que planteja la seva implementació, sense ni interrogar-se sobre el fet – com hem intentat posar de manifest en aquest treball – que alguns d'aquests reptes són el resultat de la manera en què la resolució va ser formulada. En aquest sentit, la Resolució 1325 és producte i, al mateix temps, productora, d'una conceptuació particular de les "dones", la "pau" i la "seguretat", l'anàlisi de la qual és essencial tant per entendre'n l'àmbit d'aplicació i les implicacions, com per identificar-ne les carències i reconèixer el que podria haver sigut diferent. Una afirmació que s'estén a les resolucions adoptades amb posterioritat i que, en general, no han aconseguit posar fi a aquestes carències.

1. Aquest article ha estat escrit amb anterioritat a l'aprovació de la Resolució 2242 de les Nacions Unides, de manera que actualment són set les resolucions temàtiques sobre Dones, Pau i Seguretat que complementen la Resolució 1325.

Fotografia : UN Women

© Generalitat de Catalunya